

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ İMPARATORLUK ÇAĞI

Teçhizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler

1776 - 1914

CİLT III

ROBERT B. BRUCE-PHIPPS G. JUSTICE-STUART BEID-ROUS. RICE-FREDERICK C. SCHWEDT

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	
Piyadenin Rolü	7
2. BÖLÜM	
Süvari Savaşları	59
3. BÖLÜM	
Emir ve Komuta	111
4. BÖLÜM	
Kuşatma Teknikleri	159
5. BÖLÜM	
Deniz Savaşları	207
ÇEVİRMENİN NOTLARI	251
SEÇME BİBLİYOGRAFYA	253

1. BÖLÜM

PIYADENİN ROLÜ

Tüm çatışma dönemlerinde olduğu üzere, sömürge savaşları çağında da orduların ana kütesini piyade oluşturuyor ve savaşın ağır yükünü omuzlarında taşıyordu. Devrin sömürgeci güçleri sadece orduları seferber etmek değil, bu kuvvetleri binlerce kilometrelik okyanus, orman, çöl ve dağdan da aşdırmak zorundaydılar. Hafif donanımlı, ne at ne de topun giremeyeceği en zorlu arazide bile yürüeyebilen sıradan piyade, sömürge savaşının ideal silahı idi.

Sömürgeci güçlerin karşısına çıkan yerel Asya, Afrika ve Amerika orduları da genelde ezici çoğunlukla piyadeden müteşekkildiler. Bu vaziyetin zikre değer istisnaları Kuzey Afrikalı Araplar ve Kuzey Amerika ovalarının Kızılderilileri idi.

On beşinci yüzyılın sonları yani coğrafi keşifler zamanından beri birçok Avrupa gücü sömürge imparatorlukları kurmuş ve çok sayıda deniz aşırı çatışmaya girmişlerdi. Ancak on sekizinci yüzyıl sonundan yirminci yüzyıl başına dek süren sömürgeciliğin altın çağı boyunca sömürge savaşlarına en çok bulaşanlar İngiltere ile Fransa

CANLARINI PAHALIYA SATTILAR. C. E. Fripp'in bu tablosunda, 24. Piyade Alayı'nın 1. Taburu'na mensup askerler 22 Ocak 1879'daki Isandhlwana muharebesinde Zulular nihai darbe için yaklaşırken son savunmalarını yapıyorlar.

idi. Bu iki gücün orduları en büyük denizasıırı imparatorlukları ele geçirdikleri için bu bölümün odağını oluşturmaktadırlar.

Bu devirdeki ilk İngiliz sömürge savaşı aynı zamanda birinci İngiliz imparatorluğunun sonunu da simgelemektedir. Amerika Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) İngiliz gücüne karşı en sonunda başarılı olan bir ayaklanmaydı. Başarısı bizzat ayaklanmayı körükleyen kötü devlet politikalarının ve İngiliz komutasının üst kademeleri tarafından sergilenen genel bir kötü performansın neticesi olmuştu. İngiltere'nin "kırmızı urbali" piyade eri ise kendi hesabına, savaşın en iyi askeri olduğunu göstermişti. İngiliz askerinin bireysel profesyonelliği, yeteneği ve cesareti Kuzey Amerika'nın harp meydanlarında defalarca kanıtlanmıştı.

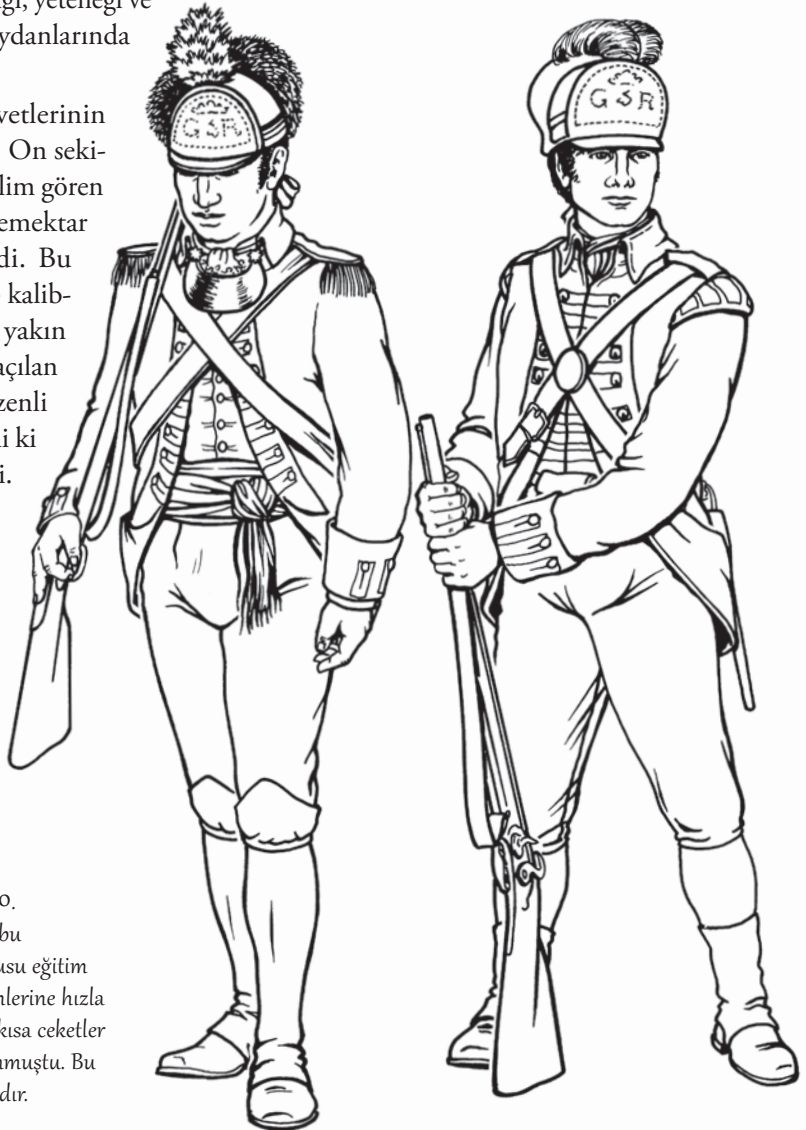
Kuzey Amerika'daki İngiliz kuvvetlerinin ana kütlesi piyadeden müteşekkildi. On sekizinci yüzyılın hat taktiklerine göre talim gören İngiliz piyadesi, karar silahı olarak emektar "Brown Bess" filintasına güvenirdi. Bu silahla açılan yoğun yaylım ateşi (.75 kalibre/18 mm'lik bir kurşun atıyordu) yakın menzilde yıkıcıydı. Sıcak çatışmada açılan yaylım ateşleri ancak yıllar süren düzenli talim ve sert disiplin ile sağlanabilirdi ki İngiliz piyadesi bu işte mükemmeldi. Düşman tüfek ateşiyle iyice yumuşatılınca piyadeler süngü takarlar ve neredeyse durdurulamayan mekanik bir kesinlikle taarruza kalkarlardı. Nitekim İngilizler Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndaki muharebelerin çoğunu piyadelerinin Kıta ordusu, ama özellikle milis kuvvetlerindeki hasımlarından üstün olması sayesinde kazanmışlardı.

İNGİLİZ HAFİF PİYADE SUBAYI VE ERİ, 1780.

De Louthenberg'in çizimlerine dayandırılmış bu iki askerden de görüldüğü üzere, İngiliz Ordusu eğitim ve malzemesini sömürge savaşının gereksinimlerine hızla uydurabiliyordu. Yine de buradaki kasket ve kısa ceketler kimilerince kullanışlıdan çok gösterişçi bulunmuştu. Bu askerler "Brown Bess" filintasını kuşanmışlardır.

Nizamiler Gayrınizamilere Karşı

Birleşik Devletler'de, araziye siper alarak, açık arazide parlak üniformalar giymiş İngiliz piyadelerini avlayan Amerikan askerlerine dair popüler bir efsane vardır. Concord muharebesi ve neticesinde İngilizlerin Boston'a ricati (1775) gibi hareket bu millî efsaneye kaynaklık etmiştir ancak bu resmin gerçekle pek az ilişkisi vardır. Acı gerçek ise, Bağımsızlık Savaşı esnasında İngiliz ordusunun Kıta ordusunu her meydan muharebesinde yenmiş olmasıdır. Kıta kuvvetleri hem kendi tecrübelerinden hem de Prusyalı Baron von Steuben gibi Avrupalı talim subaylarının

ağır elinden derslerini alana kadar İngilizlere denk olmaya bile yaklaşamamışlardır. Amerikalılar bu işi hat taktiklerini benimsemek ve yeteneklerini savaşın ateşinde geliştirmek suretiyle başarmışlardır.

Kaide İngiliz piyadesinin harp meydanındaki üstünlüğü idi ancak her kaidenin istisnaları vardır. Seçkin Kıta ordusu alayları da zaman içinde gelişti ki bunların ilk ve en başarılılarından biri Batı Virginia'nın hudutlarından asker toplayan "Morgan'ın Avcıları" adlı alay idi. Bir Kızılderili savaşları gedikli olan Daniel Morgan (1736-1802) komutasındaki bu vahşi birlik, beyaz geyik derisinden kendine münhasır bir üniforma giyerdi. İki tarafın askeri de kaval namlulu filintalar kullanırken, Morgan'ın adamları Amerika'nın batı hudutlarındaki en popüler silah olan uzun namlulu Kentucky tüfeği kuşanırlardı. Bunun namlusundaki yivler kurşunu döndürerek kaval namlulu filintadan üç kat fazla menzil verir ve kesin isabet sağlardı. Dolayısıyla avcı alayı yaylım ateşini hakir görür ve bireysel nişancılığı el üstünde tutardı.

Öte yandan, tüfek doldurmak filintaya nazaran üç kat daha fazla zaman alıyordu. Bunun sebebi, kurşunun yiv setlerini tutması için tüfek namlusuyla milimetresine kadar aynı çapta bulunması gerekliliğiydi. Bu devrin tüm silahları ağızdan dolma olduğundan tüfeğini doldurmak için bir avcı erinin harbesini çekiçle vurarak itmesi gerekiyordu. Namlunun ardı ardına atışlardan kalan barut artığı ile kirlendiği savaş anlarında silahı doldurmak iyice güçleşiyordu. İlaveten, bu ilkel tüfeklere süngü de takılamıyordu. Morgan'ın avcı erleri göğüs göğüse savaş için av bıçakları veya

tomahawk taşıyorlardı ancak bunlar süngülü filintanın erişim mesafesinden yoksunlardı. Dolayısıyla avcı eri göğüs göğüse savaşta ciddi bir dezavantaja sahipti. Yine de seçkin hafif piyadeler olan avcıların harp meydanlarında dengi yoktu ve devrimin dönüm noktası sayılan Saratoga muharebeleri de dahil (1777) birçok önemli Amerikan zaferinde hayati rol oynamışlardı. İngilizler bu taktik dersleri iyice öğrendiler ve on dokuzuncu yüzyıl başında kendi tüfekli hafif piyade alaylarını kurdular.

MORGAN'IN AVCILARI'NIN ŞEFİ. General Daniel Morgan sınır savaşçılarının geyik derisi kıyafeti ile resmedilmiştir. Morgan'ın 500 kişilik birliği Saratoga (1777) ve Cowpens (1780) gibi muharebelerde çok faydalı olmuştur.

Sömürge Maceraları

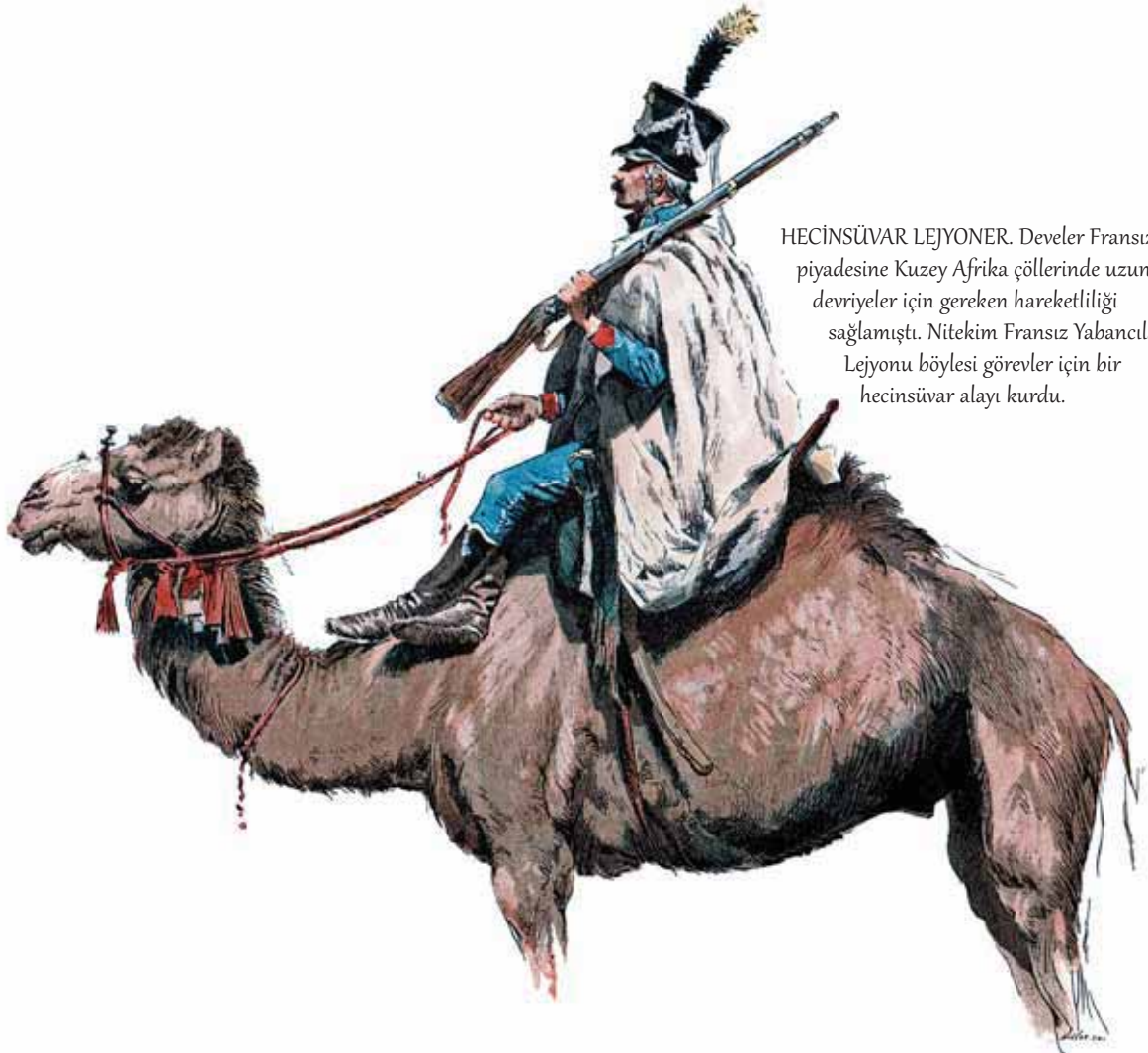
1815'te Napoleon Savaşları'nın bitişi ve Avrupa'ya barışın geri dönüşü ile düvel-i muazzama arasında kabaca bir güç dengesi tespit edilmişti. Düvel-i muazzama arasında kırk yıl kadar çatışma çıkmadıysa da, özellikle İngiliz ve Fransız orduları topraklarını koruyup genişletmek için yerkürenin dört yanında sömürge savaşlarına girişmişlerdi.

Geçmiş askerî şanını geri kazanmak ümidiyle yanıp tutuşan Fransa gözünü Kuzey Afrika'ya dikmişti. Bu, Fransa'nın garp ocakları korsanlarına karşı giderek daha çok sefer düzenlediği bir dönemdi. Yıllar boyunca artan düşmanlığın ardından, 1827'de, Fransa'nın Cezayir elçisi halkın önünde aşağılandı.

Fransızlar önce bir deniz ablukası koydular; tacizler devam edince de 1830'da Cezayir'i işgale giriştiler.

Kral Louis-Philippe'in (1773-1850) yeni teşkil edilen meşruti monarşisi, Fransa'nın gergin politik yaşamında hükümetin kararlı görünmesi ve güçlü hareket etmesi gerektiğini kavramıştı. Ayrıca fırsatçılar bu çatışmada hem Fransa'nın yeni topraklar ve zenginlikler elde etmesi hem de kıtadaki hassas güç dengesini bozmadan Avrupa'nın başat askerî gücü unvanını geri alması için bir şans görüyorlardı.

Fransızlar Cezayir kenti ile birçok önemli kara şehrini ele geçirdiler; ancak Arap direnişini kırmayı başaramadılar. "Çöl Şahini" lakabıyla tanınan karizmatik şeyh Abdülkadir (1808-1883) Fransız

HECİNSÜVAR LEJYONER. Develer Fransız piyadesine Kuzey Afrika çöllerinde uzun devriyeler için gereken hareketliliği sağlamıştı. Nitekim Fransız Yabancılar Lejyonu böylesi görevler için bir hecinsüvar alayı kurdu.

GENERAL THOMAS ROBERT BUGEAUD. Bugeaud'nun Fransa'nın Kuzey Afrika'yı fethinde, güçlü bir hükümet ve kamu hayatını iyileştirmeyi seferin bir parçası yapma yönündeki metodu büyük başarı sağlamıştı.

muharebesinden kaçınan bu kuvvetler uzun bir gerilla savaşı yürüttüler. Böylesi bir mücadelede mezalim olağan hale geldi. Abdülkadir'in adamları Fransız yönetimini destekleyen kimseye acımıyor, esir Fransız askerleri kadar sivilleri de işkenceyle öldürüyorlardı. Fransa'nın Afrika Ordusu da Arap köylerine baskın verip kendi katliamlarını yaparak cevap veriyordu. Böylece Cezayir'deki gerilla savaşı iyice iğrenç bir hal aldı.

Uzayan savaş Fransız askerlerine de ağır gelmişti. On yılın ardından geldikleri noktada ne yapacaklarını şaşırılmış gibilerdi. Cezayir'de muharebeler kazanabileceklerini göstermişlerdi ancak daha savaşı kazanmaları gerekiyordu. Anavatanın ilgisizliği ve uzayan gerilla savaşının dehşeti maneviyatı çökertmişti. Ne hükümetten ne de üst komutadan bir cevap alabiliyorlardı. Bir dizi Fransız generali, beyhude yere Abdülkadir'e diz çöktürmek peşinde ünlerini lekelemiş; savaşın bizzat kendisi ise Kral Louis-Philippe için bir utanç ve hayal kırıklığı kaynağı haline gelmişti. Bir şeyler yapılması lazımdı.

General Bugeaud

Fransa için dönüm noktası 1840'ta General Thomas Robert Bugeaud'nun (1784-1849) Fransız Afrika Ordusu komutanı atanmasıyla başladı. 65,000 takviye ile beraber Cezayir'e ulaşan Bugeaud savaşı kazanarak Fransa'yı Kuzey Afrika'nın efendisi yapmaya kararlıydı. Gençliğinde ateşli bir Bonapartçı iken artık kendini ispatlamış bir kralcıydı. Bu sebeple Kral Louis-Philippe onu hem askerî bakımdan yetenekli hem de politik bakımdan güvenilir buluyordu ki bu gerçekten nadir bir bileşim idi.

Bugeaud Fransız ordusuna 1804'te katılmış bir Napoleon Savaşları gazisiydi. İlk tecrübesini Mareşal Suchet'nin (1770-1826) hizmetinde katıldığı İspanya'daki kanlı kontrgerilla savaşlarında kazanmıştı. Asasını, İspanya'nın diğer tüm bölgeleri Fransa'ya karşı isyan ateşiyle yandığı sırada Aragon'u tedip ve

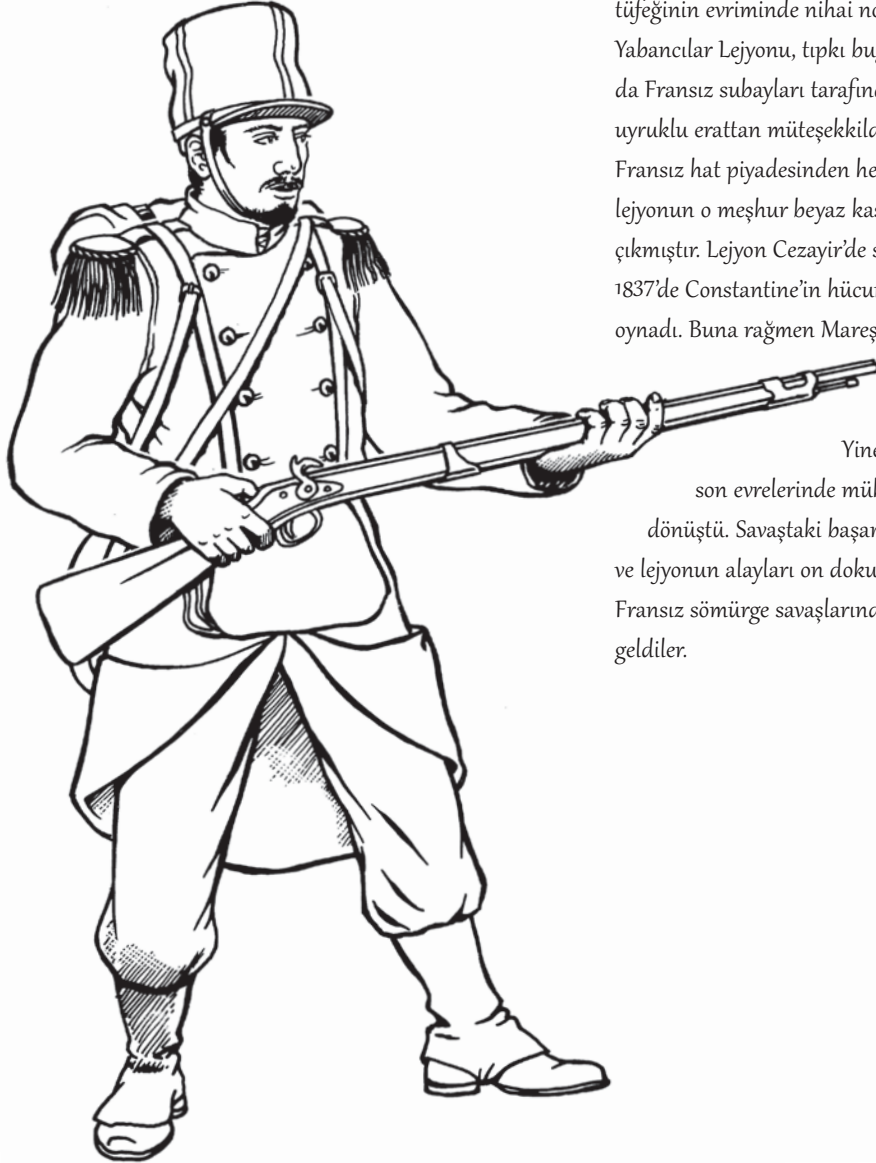
işgalcilere karşı cihat ilan ederek güçlü bir Arap-Berberi ittifakı kurdu. Takip eden savaşta bir dizi Fransız generali Abdülkadir'e boyun eğdirmekte başarısız kaldı. Yıllarca süren muharebeler Fransa'yı hassas bir vaziyette bırakan kırılğan bir barış sözleşmesi ile sonuçlandı. Bu sebeple, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki köprübaşını güçlendirmek isteyen Fransız ordusu 1837'de önemli kıyı şehri Constantine'i ele geçirdi. Abdülkadir bunu barış anlaşmasının ihlali olarak görünce savaş yeniden başladı.

Constantine'in işgali ile iyice yayılan Fransız ordusu bir defa daha kararlı ve ele geçirilmesi güç bir düşmanla karşı karşıyaydı. Abdülkadir'in kuvvetleri evlerini teşkil eden çorak topraklarda hızla hareket edebilen hafif silahlı atlılardan oluşuyordu. Fransız topraklarına derinlemesine akın yapan ama meydan

Fransız Lejyoneri (1844)

Cezayir'in fethi döneminden bu er M1842 kapsüllü misket tüfeğini kuşanmıştır. Kapsül mekanizması eski çakmak taşlı sistemden daha güvenilirirdi ve 1850'lerde şeshane tüfeklerinin yaygınlaşmasından evvel misket tüfeğinin evriminde nihai noktayı teşkil ediyordu. Fransız Yabancılar Lejyonu, tıpkı bugün olduğu gibi, o zamanlar da Fransız subayları tarafından komuta edilen yabancı uyruklu erattan müteşekkildi. Lejyon üniformasının Fransız hat piyadesinden hemen hiçbir farkı yoktu, zaten lejyonun o meşhur beyaz kasketi çok daha sonra ortaya çıkmıştır. Lejyon Cezayir'de savaşın ateşinde pişti ve 1837'de Constantine'in hücum ile zaptında önemli bir rol oynadı. Buna rağmen Mareşal Bugeaud lejyondan pek hoşlanmıyordu ve hatta bir ara lağvını bile önermişti.

Yine de lejyon Cezayir Savaşı'nın son evrelerinde mükemmel bir harp gücüne dönüştü. Savaştaki başarıları eleştiricileri susturdu ve lejyonun alayları on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın Fransız sömürge savaşlarındaki seçkin birlikler haline geldiler.

tenkil ederek kazanan Suchet'nin metotları Bugeaud tarafından iyice öğrenilmişti. Sırf kaba kuvvetle gerillaların yenilemeyeceği, İspanya'dan öğrendiği en önemli ders idi. Toprakları düzgün biçimde yönetmek ve ne zaman sert, ne zaman yumuşak davranacağını bilmekten müteşekkil iyi hükümet teşkili esastı. Taktik seviyede ise, geleneksel askerî güçlerden ziyade hafif ve hareket kabiliyeti yüksek tertiplerin gerilla takibinde daha etkili olduğunu kavramıştı. Bugeaud Kuzey Afrika'daki seferlerinde işte tüm bu dersler ile kendi fikirlerini harmanlamıştı.

Gelişinden kısa süre sonra Bugeaud, denizasıra savaşmanın yanında Kuzey Afrika kabilelerinin kültür ve kimliğini de özümseyecek yeni bir Fransız ordusu yaratmaya koyuldu. *Armée d'Afrique* (Afrika Ordusu)

Bugeaud'nun gelişinden önce de kendine münhasır bir kişilik kazanmaya başlamıştı lakin, yeni bir onur ve gurur duygusu aşılıyor bu kuvveti mükemmel bir harp makinesi haline sokan o idi. Bu yeni ordu, gelecek on yıllarda parlak bir ün kazanacak olan en iyi Fransız subay ve erlerinden bazılarını yetiştirecekti.

Bugeaud ayrıca Kuzey Afrika alaylarını Fransız ordusuna resmî olarak entegre etmeye de koyuldu. Fransız ordularında yabancı asker istihdamı uzun bir geçmişe dayanıyordu ki bunun en yakın örneği saflarında tüm Avrupa'dan toplama alayları barındıran I. Napoleon'un (1769-1821) *La Grande Armée*'si (Büyük Ordu) idi. Bugeaud'nun serinkanlı yol göstericiliği ve ilham verici önderliği altındaki Afrika Ordusu'nun yeni yabancı alayları Fransız ordusuna yeni bir İmparatorluk Muhafızları birliği teşkil ettiler. Birinci imparatorluğun bu efsanevi askerlerine rakip oldukları gibi ikinci imparatorluğun muhafızlarını da hem nitelik hem performans açısından geçtiler. Cezayir ateşinde dövülen Afrika Ordusu değerini Afrika, Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa'nın harp meydanlarında defalarca gösteren seçkin bir kuvvet olmuştur.

Yeni Fransız piyade alaylarından en çok tanınanlar Zuhaf birlikleridir. İlk başta bunlar Fransız subay ve astsubaylar tarafından komuta edilen Kuzey Afrikalı askerlerden oluşuyorlardı. Cezayir Savaşları'nda kendilerini göstermişler; renkli kıyafetleri ve savaştaki yiğitlikleri ile seçkin birlik addedilir olmuşlardı. Bol Murabıt pantolonu (şalvar) ve sarıktan müteşekkil egzotik üniformaları ile Zuhaf Fransız Afrika Ordusu'nun simgesi oldular. Sonradan

ikinci imparatorluğun ordularında seçkin piyade olarak hizmet vermişlerdir ve III. Napoleon (1808-1873) üç kalıcı Zuhaf alayını resmen kurarak sayılarını hatırı sayılır oranda arttırmıştı.

Esasında Kuzey Afrikalılardan müteşekkil olan Zuhaf birlikleri daha gelişmelerinin ilk safhalarında

saflarına Fransız askerlerini de almaya başlamışlardı. Zuhafın ünü büyüdükçe Fransız ordusunun en iyi subay ve erleri aralarına katılmak için yarışmaya başladılar. 1840'larda Zuhaf Fransız ordusunun en iyi piyadeleri idi.

Fransız Yabancılar Lejyonu

Cezayir'in fethi sırasında ortaya çıkan ve adı sonsuza dek sömürge savaşları ve Kuzey Afrika'nın kızgın çölleri ile anılacak olan bir diğer seçkin piyade birliği de Fransız Yabancılar Lejyonu idi. Kral Louis-Philippe 1831'de bir fermanla bu lejyonu yaratmış ve Cezayir'de savaşa sürmüştü. Fransız subayları idaresindeki bu birliğin eratı, pek çoğu geçmiş karanlık ve yeterince talim görmemiş yabancıardan oluşuyordu. Lejyon derslerini zor yoldan Afrika'da aldı. Beş yıl boyunca Arap pusuları ve hastalıkla mücadele ettikten sonra, henüz şimdinin o seçkin kuvveti olmasa bile, yetenekli bir askerî birliğe dönüşmüş sayılırdı.

İspanya'daki Carlosçuluk Savaşları (1834-39) ardından lejyon mevcudu iki tabura çıkartılarak nizami bir Fransız alay haline dönüştürüldü.

*“Dostlarım, Murabıt ordusunu
tıpkı bıçağın tereyağını kestiği
gibi keseceğiz. Tek korkum
yenileceklerini öngörüp
darbemizden kaçmalarıdır.”*

BUGEAUD'NUN ISLY NUTKU,
1844

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: İMPARATORLUK ÇAĞI

1837’de Cezayir’e geri gönderildiğinde bu “yeni” lejyon savaşta pişmişti ve Constantine’in fethinde yaptığı hücumlar ile Fransız zaferine hayati bir katkı sağlamıştı. Fransız Yabancılar Lejyonu işte bu dönemde seçkin bir birliğe dönüştü. Ayrıca izleyen 125 yıl boyunca Cezayir’i yuva edinerek Fransız sömürge savaşlarında ön cephede durdu. Bugeaud lejyondan pek etkilenmemişti lakin birlik zamanla onun da saygısını kazandı ve Afrika ordusunun kalıcı bir parçası oldu.

Cezayir’deki savaşın büyük kısmında Fransızlar tepkisel bir kuvvet olarak kalmışlar, inisiyatif neredeyse hep Abdülkadir’in elinde bulunmuştu. Bugeaud bunu değiştirdi. Bol silah ve levazıma sahip sağlam üsler kurdu ve buralardan düşmana saldırma amaçlı kurulmuş seyyar kollar gönderdi. Bu kollar daha önce Cezayir’e gelen Fransız birliklerinin aksine ağır topçuya ve hantal levazım katarına dayanmıyorlardı. Bunun yerine askerler tayınlarını üstlerinde taşıyor ve toplar, o da şayet alınmışlarsa, hafif tipte oluyorlardı. Bu birlikleri teşkil eden piyade-süvari bileşkesi Arap rakibi kadar hareketliydi. Bugeaud, Arapların konvoylara ve kasabalara saldırmasına en iyi çözümün; onları kendi üslerini ve halklarını savunmaya zorlayıp saldırgan bir sefer için zaman ve kaynak bırakmayarak meşgul etmek olduğunu söylüyordu.

Bugeaud’nun stratejisi işe yaradı ve izole karakollar ile Fransız kontrolündeki şehirler arasında hareket eden konvoylara yönelik saldırılar hatırı sayılır biçimde düştü. Dört yılı aşkın bir sürede Abdülkadir’in kuvvetleri yavaşça batıya sürüldü. Fransızlar savaşı neredeyse kazanmışken Abdülkadir ordusuyla Fas’a çekildi. Fas meliki Abdurrahman ona destek verdi ve Fas topraklarından Cezayir’e akınlar yapmasına göz yumdu. Bugeaud’nun protestolarına melikin verdiği yanıt “kafir” Fransızlara karşı cihat ilan ederek kuvvetlerini savaşa sürmek oldu.

Bugeaud anında tehlikeyi kavramıştı. Cihat ilanı ve bir Fas ordusunun Cezayir’e girişi yıllar süren tedip ve tenkili bir anda hiç edebilirdi. Hızlı ve tayin

edici bir hareket gerekliydi ve Bugeaud tam da bunu yapmaya girişti. Temelde piyadeden müteşekkil birkaç bin askerlik bir kol hazırladı ve Fas’ı istila etti. Bu cesur ve gözüpek bir hareketti ancak inisiyatifi elde bulundurmamak ve savaşı düşmana taşımak yönündeki stratejisine uygundu.

İsly Muharebesi

Murabıtlar yaklaşık 60,000 kişilik bir kuvvet toplayarak mukabele ettiler. Bugeaud doğrudan bu

İSLY MUHAREBESİ. Fransız ekolünden kimliği belirsiz bir sanatçının Paris’teki Musée de l’Armée’de (Askerî Müze) sergilenen bu tablosu, Bugeaud’nun “domuz kafası” nizamını iş başında betimlemektedir.

ordunun üstüne yürüdü zira amacı esas düşman gücünü ezici bir darbe ile dağıtıp seferi bitirerek Fas'ta uzun bir gerilla savaşından kaçınmaktı. Ancak Bugeaud'nun ordusundan birçok subay muharebe olasılığından dolayı tedirgindi. Bir yenilgi, hatta kesin olmayan bir zafer bile başkaldırı alevlerini kontrolü imkansız biçimde tüm Kuzey Afrika'yı yutacak bir yangına çevirebilirdi. Bugeaud da riskten haberdardı ancak Murabıtlara vurulacak tayin edici bir darbenin sırf askerî güçlerini kırmakla kalmayıp tüm isyanı

boğabileceğine de inanıyordu. Eğer Fransa savaştan yorulduysa, Arap ve Berber halkları da bezmişti ve tek bir tayin edici zafer maneviyatlarını yok edebilecekti. Bu kaçırılmayacak bir fırsattı.

Savaşın arifesinde ulaşan küçük bir takviye birliği zayıf Fransız ordusunun mevcudunu çoğu piyade olmak üzere 6500 kişiye çıkarttı. Yine de askerın General Bugeaud'ya itımadı sonsuz, maneviyat yüksekti. Bugeaud 12 Ağustos 1844 gecesi subaylarının önüne çıkarak şöyle dedi: "Öbür

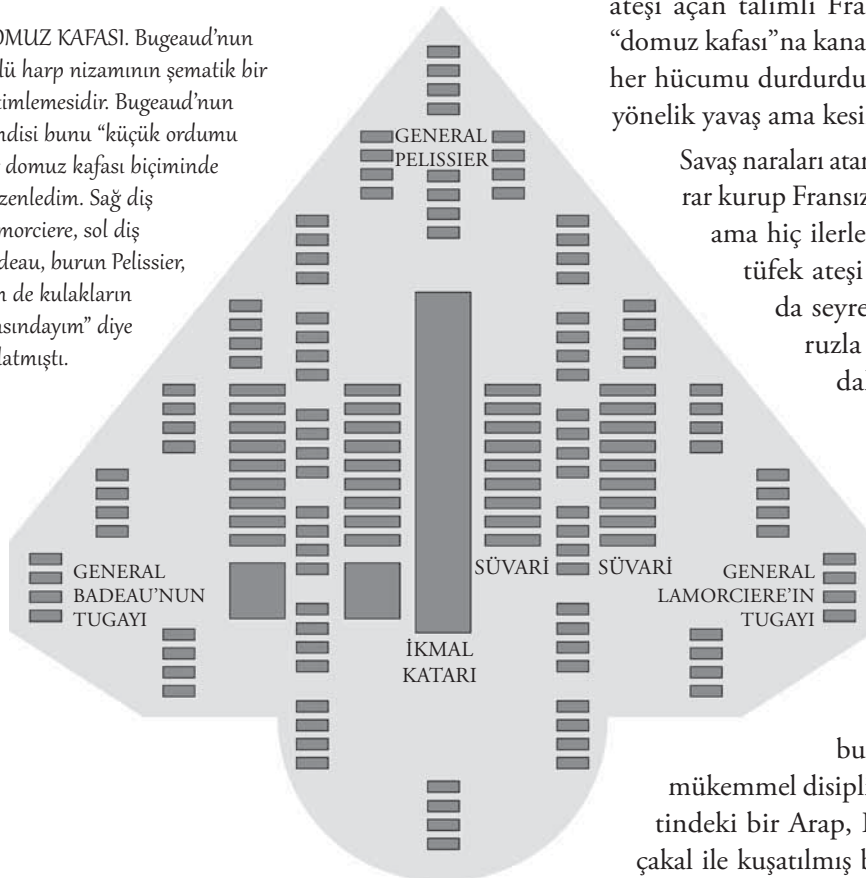
DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: İMPARATORLUK ÇAĞI

gün dostlarım, büyük bir gün olacak.” Onlara keşşafının Murabıt şehzadesinin kuvvetini 60,000, yani Fransız ordusunun 10 katı civarında tahmin ettiklerini söyledi. Ancak o sayılardan çekinmemiştir zira piyadelerini “domuz kafası” nizamında dizecekti.

Sürpriz Hücum

Sürpriz de Bugeaud'nun planında kilit bir faktördü. 14 Ağustos 1844 günü sabah saat 1'de harekete geçen kuvvetleri sessizliği korumak üzere kesin emir almışlardı. Fransızlar karanlıkta akıntılı Isly nehrini bir kıvrımından geçtiler ve şafaktan hemen önce Murabıt ordugahının tam karşısındaki bir tepeye çıktılar. Murabıtlar yedi kocaman ana kampa yayılmışlardı ki bunu gören Fransızlar karşılına çıkan kuvvetin büyüklüğünü ilk defa gerçekten idrak ettiler. Fransızlar düşmanla kapışmak amacıyla

DOMUZ KAFASI. Bugeaud'nun ünlü harp nizamının şematik bir betimlemesidir. Bugeaud'nun kendisi bunu “küçük orduyu bir domuz kafası biçiminde düzenledim. Sağ dış Lamorciere, sol dış Badeau, burun Pelissier, ben de kulakların arasındayım” diye anlatmıştı.

tepeden inip Isly'nin son bir kıvrımını geçerken meydana okuyan bir zafer narası atıldılar.

Şaşkınlığa düşen Murabıtlar çadırlarından fırlayarak atlarına bindiler. Neredeyse tüm orduları süvariden mürekkepti ve bunlardan küçük bazı müfrezeler Fransızların nehri geçmesini önlemek için koşturdular. Ne var ki bu hücumlar destek ve eşgüdümünden yoksundu. Baş çeken Fransız taburları bunları kolayca savuşturdu ve Bugeaud'nun ordusu “domuz kafası” nizamında hiç durmadan ilerledi. Fransızlar Murabıt ordugahını teşkil eden geniş platoya ulaştığı sırada düşman süvarileri dev saflar oluşturup akın akın “domuz kafası”nın kanatlarına saldırılar düzenlediler. Piyade tugayları kare oluşturmayı reddederek hat nizamında kanatlarda beklediler ve düşman süvarilerinin yaklaşmasına müsaade ederek yakın menzilden öldürücü bir yayılım ateşi açtılar. Makine kesinliğinde yayılım ateşi açan talimli Fransız piyadesi Murabıtların “domuz kafası”na kanatlardan dalmak üzere yaptığı her hücumu durdurdu ve Fas mevzilerinin kalbine yönelik yavaş ama kesintisiz ilerleme devam etti.

Savaş naraları atan Murabıt atlıları saflarını tekrar kurup Fransız nizamına üst üste saldırdılar ama hiç ilerleme kaydedemediler. Fransız tüfek ateşi her saldırıda saflarını daha da seyreletiyor ve her başarısız taarruzla Murabıt süvarisinin ümidi daha da kırılıyordu. Kargaşa içinde fir dönüyorlar, ordularına uluorta saplanan bu yürüyen piyade külesinde beyhude yere saldıracak bir zayıf nokta arıyorlardı. Fransız piyadesi daha az tecrübeli yahut talimli piyadeyi yıldırarak bu art arda saldırılar karşısında mükemmel disiplinini korudu. Fransız hizmetindeki bir Arap, Fransız ordusunu “bin tane çakal ile kuşatılmış bir arslan” olarak nitelendirmişti.

Süvari Karşı Saldırısı

Fransız nizamı Murabıt hattının merkezine ve şehzadenin ordugahına yaklaşırken Bugeaud süvarilerini “domuz kafası”nın içinden çıkardı ve Murabıt atlılarını kılıçtan geçirmek üzere yolladı. Fransız süvari saldırısı büyük bir azim ve beceriyle gerçekleştirildi ve şehzadenin çadırının çevresinde Fransızların galip geldiği şiddetli bir süvari savaşı gerçekleşti. Piyade tugayları, süvariler kendi işlerini yaptığı sırada bile durmak bilmez hücumlarına devam ettiler ve Murabıtların küçük topçu parkını ele geçirdiler. Fas ordusunun merkezi yarılmış, bozgun artık tamamlanmıştı.

Murabıtlar ricat etmeye başladığı sırada Fransız süvarileri onları fazlaca bir atılganlıkla takip edince küçük bir grup ayrı düşerek etrafı sarıldı. Tehlikeyi fark eden Bugeaud hemen bir piyade tugayına koşar adım ilerleyip süvarileri kurtarma emrini verdi. Gür bir nara atan Fransız tugayı süngü takmış halde taarruz ederek Murabıt süvarileri içinde geniş bir gedik açtı ve böylece Fransız süvarileri selametle kendilerini kurtardılar. Murabıt ordusu ufka doğru kaçarken Bugeaud ve kurmayları şehzade için hazırlanmış kahvaltının keyfini çıkartmak üzere Fas çadırında toplandılar. Bu, sadece Fas gücünü kırmakla kalmayan ama her cihetten Cezayir Savaşı'nı da sona erdiren tatlı bir zafer anıydı.

Bugeaud resmî raporunda piyadesinden özel bir övgüyle bahsetti. Gerçekten de piyadeler muharebenin sürükleyici gücü olmuş ve harp alanında hakimiyet kurmuşlardı. Bugeaud muzafferane biçimde Fransa'ya döndü ve kısa süre sonra Fas ile barış imzalandı. Cezayir'de savaş bir süre daha sürse de direniş Isly'de sona ermişti. Abdülkadir 1847'de Fransızlara resmen teslim oldu ve Fransa yüzyıldan fazla süre Cezayir'i yönetti.

Yeni Silah Teknolojisi

Cezayir'de hizmet gören Fransız piyadesi kaval namlulu filinta kuşanmıştı. Nitekim büyük sömürgeci güçlerin piyadeleri on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında filinta taşımaya devam ettiler. Yivli tüfeğin kanıtlanmış isabetliliği ve uzun menziline rağmen doldurulmasındaki yavaşlık profesyonel askerlerin bunu temel piyade silahı olarak kabulüne engeldi. 1847'de Fransız ordusundan Cezayir gazisi Yüzbaşı Claude Etienne Minié (1804-1879) ateşlendiği

vakit tüfek namlusundaki yivleri tutmak üzere şişen bir mermi geliştirdi. Bu atılım, tüfek mermisinin de filinta kurşunu kadar hızlı doldurulmasını sağlıyor ve piyadeye hem tüfeğin menzil ve isabetliliğini hem de filintanın atış hızını veriyordu. İki yıl sonra Minié bu mermiyi atacak yeni bir tüfek geliştirdi ve Fransız ordusu bunu süratle temel piyade silahı olarak

*“Piyade sarsılmaz bir
soğukkanlılık göstermiştir.
Dört köşedeki taburlar
tek seferde 3000 yahut
4000 süvarinin hücumuna
uğramakla beraber bir an dahi
sallanmamışlardır.”*
BUGEAUD'NUN ISLY
RAPORU, 1844

kuşandı. İngilizler de hemen kendi tüfekleri olan M1853 Enfield'i geliştirdiler.

Piyade silahı teknolojisindeki atılım, tüfekli piyadenin dünyadaki harp alanlarına hakim olduğu yeni bir çağ açtı. Bu teknoloji neredeyse tamamen sömürgeci güçlerin tekelinde kaldığından, ellerindeki ateşli silahlar, o da varsa, filintadan ibaret yerel kuvvetler karşısında sömürgeci ordular kesin bir avantaj elde ettiler. Böylelikle sömürgecilerin üstün silahlar taşıyan küçük cüsseli profesyonel ordularının modern silahlar ve talimden yoksun kalabalık yerel kuvvetlerle karşı karşıya geldiği bir şablon çizilmişti. Sonuç sömürgeci orduların yerel kuvvetlerle yaptıkları çoğu savaştan üstün talim ve ateş gücü ile muzaffer çıkmaları idi.

İngiliz piyadeleri 1871'de, imparatorluklar çağının simge silahlarından birisine dönüşen Martini-Henry tüfeğini kuşandılar. Martini-Henry yerini aldığı hantal Snider-Enfield'dan daha hafif ve kısa, tek

İsly Muharebesi

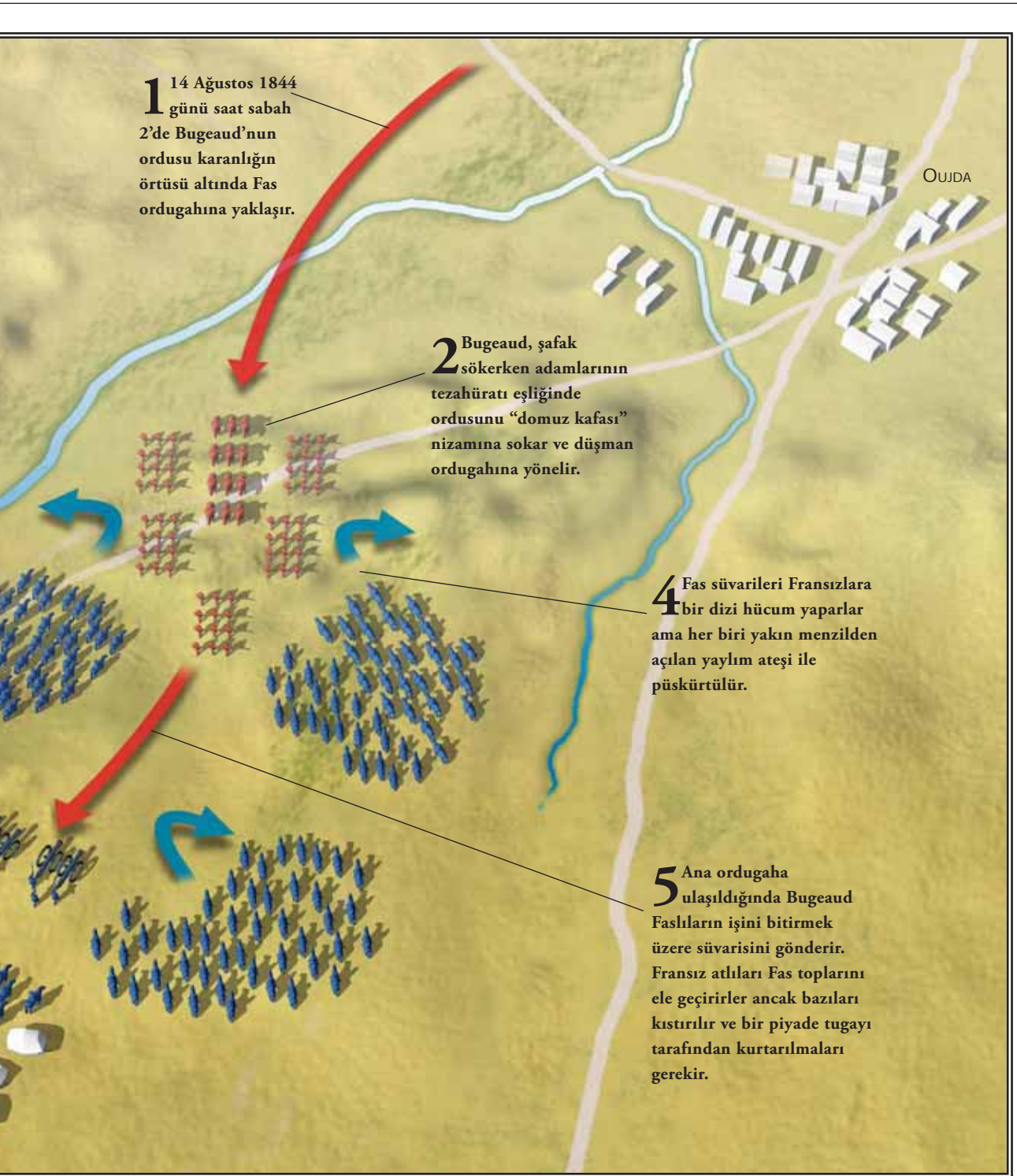
1844

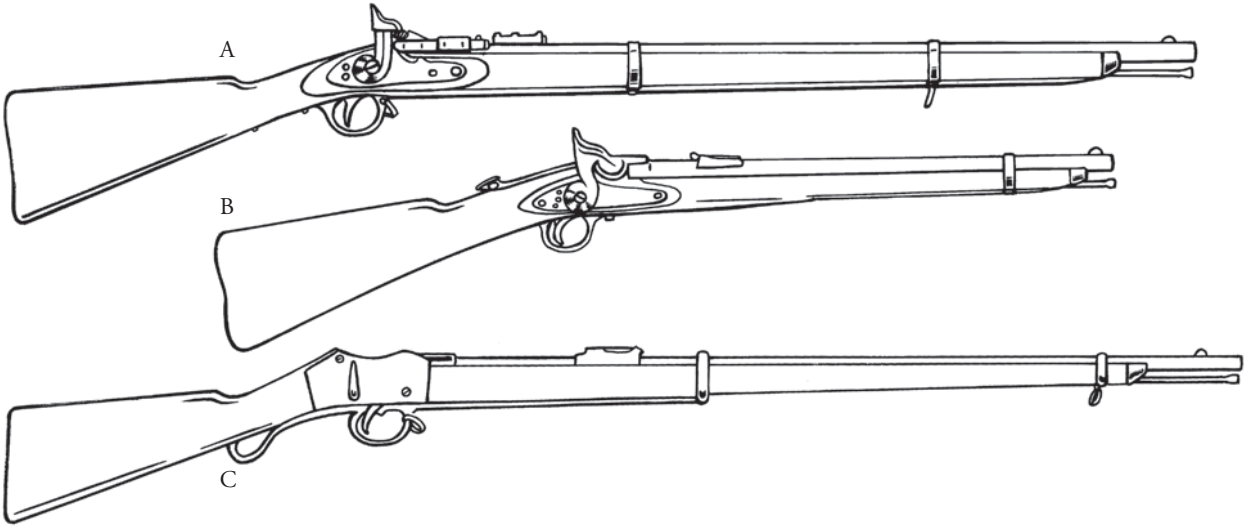
1844'te uzun bir gerilla savaşının ardından Bugeaud, Abdülkadir'in önderliğindeki ayaklanmayı bastırması ve Cezayir'in çoğunu Fransız hakimiyetine almıştı. Ancak Abdülkadir ordusuyla Fas'a çekilerek burayı savaşı sürdürmek üzere üs tuttu. Vaziyet, Fas meliki Abdurrahman Fransa'ya karşı cihat ilan ettiğinde daha da nazik bir hal aldı. Bugeaud, Cezayir direnişini bastırmak için harcadığı tüm çabanın bir anda yok olup gidebileceğini anladı. Bunun üzerine 6500 kişilik savaş görmüş gedikliden müteşekkil küçük bir orduyla Fas'ı istila etti. Sınırı geçtikten hemen sonra ise Şehzade Muley Muhammed komutasındaki 60.000 süvariden mürekkep esas Fas ordusunu Isly Nehri yakınlarında ordugah kurmuş halde yakaladı. Bugeaud'nun karma piyade, süvari ve topçu kuvveti kendisinin verdiği isimle "domuz kafası" nizamı aldı. Bugeaud ilerlemeye başladığında Faslılar karşı saldırıya kalktılar. "Domuz kafası"na kanatlardan defalarca hücum etseler de her sefer disiplinli yayılım ateşi ile geri püskürtüldüler. Bugeaud'nun nizamı Fas hattını orta yerinden yardı ve ardından hücum eden Fransız süvarisi zaferi mühürledi.

İsly'deki Fransız zaferi Abdülkadir'in direnişine verilen Fas desteğini sona erdirdi ve onu kısa süre içinde teslim olmak zorunda bırakarak Fransa'nın Cezayir'i fethini tamamladı.

atımlı kuyruktan dolma bir tüfekti. Daha baştan kuyruktan dolma sistemle tasarlandığı için uzun menzilde bile mükemmel isabetliliğe sahip güvenilir bir silahtı. Attığı ağır .45 kalibrelik (11 mm) fişegi ateşlemek için kullanılan kuvvetli barut hakkı şiddetli geri tepmeye neden oluyordu. İlk modeller tabanı lehimlenmiş bükme pirinçten bir fişek kullanıyordu. Bu cephane tutukluk dahil birçok sorun çıkartarak kusurlu olduğunu gösterince 1870'lerin ortalarında tek parça pirinç bir fişek ile değiştirildi. Martini-Henry, düvel-i muazzama'nın mukabil tüm silahlarına denk hatta daha üstün bir tüfekti ve İngiliz piyadesine karşısına çıkabilecek tüm yerel düşmanları üstünde ateş üstünlüğü sağlamıştı. İngiliz piyade taktikleri de bu durumu yansıtır vaziyette düzenlenmişlerdi. Bu piyadeler açık arazide ateş gücünü yoğunlaştırmak için hat nizamı alır ve ateş etkisini arttırmak için yaylım ateşi açardı. Bir İngiliz taburunun disiplinli yaylım ateşi gerçekten korkunç bir şeydi ve bu gerçek ilerleyen yıllarda defalarca kanıtlanacaktı.

İngilizlerin ateş gücü vurgusu, yakın tarihlerde Avrupa ve Amerika'da gerçekleşen ve tüfekli piyadeler tarafından sürüklenen savaşların sonucunda kurgulanmış sağlam prensiplerden doğmuştu. Fakat bir rakibin yakın temas kurmak için ağır kayıpları göze almaya muktedir bulunduğu durumlar göz ardı edilmişti. Bu durumlar özellikle Fransa-Prusya

SÖMÜRGEÇİLİK ÇAĞINDAN ÜÇ İNGİLİZ TÜFEĞİ. Snider (A) ağızdan dolma M1853 Enfield'in kuyruktan doldurma mekanizması takılmış türeydi ve İngiliz alaylarında kısa süre sonra Martini-Henry (C) ile değiştirildi. Westley-Richards karabinası (B) 1879'da Zulu Savaşı'nda Durnford'un Natal Yerli Süvarileri dahil İngiliz süvarisi tarafından kullanılmıştı.

Savaşı (1870-71) sırasında görülmüştü ancak çoğu taktisyen böyle kuralların sömürge savaşlarına uyarlanabileceğine inanmıyordu. Onların fikrince talim, disiplin ve modern silahlardan yoksun "vahşiler" Prusya Muhafızları ile kıyaslanamazdı. Ancak Avrupa Savaşlarının aksine yerel ordular emperyal rakipleri karşısında sıklıkla çok büyük sayı üstünlüğüne sahip bulunuyorlardı. Eğer bir düşman kuvveti ezici sayı üstünlüğüne ve yakın dövüş için gerekli cesarete sahipse sayıca dezavantajlı bir tüfekli birliği, tıpkı 1879 Zulu Savaşı'nda görüldüğü gibi, hezimetle uğratılabilirdi.

Isandhlwana Muharebesi

İngilizler Güney Afrika'ya ilk defa Napoleon Savaşları sırasında gelmişler; Hindistan kolonileriyle olan hayati iletişim hatlarını güvene alma planının bir parçası olarak Cape Town'ı ele geçirmiş ve Ümit Burnu'na hakim olmuşlardı. On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısı boyunca bir dizi atılğan sömürge valisi İngiliz yönetiminin bölgedeki sınırlarını genişletmiş;

İngilizler Afrika'nın içlerinde doğuya ve kuzeye ilerledikçe Zulular ile karşılaşmışlardı. Zulular İngilizlerle karşılaşmalarından bir süre öncesinden beri Güney Afrika'daki hakimiyetlerini genişletmekte bulunan militarist bir savaşı toplumdur.

1870'lerin sonunda İngiltere Güney Afrika'daki hükümünü Afrika'nın güneydoğu kıyısında bulunan Natal sömürgesini de içerecek kadar yaymıştı. Bu koloni Zulu ülkesi ile komşu bulunuyor ve yeni İngiliz valisi Sör Henry Bartle Frere bu güçlü kabilenin niyetlerine dair giderek artan bir paranoya besliyordu. İngiltere ve Zulular arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğuna inandığı için yapılacak en doğru işin Zulu gücünü kırarak önleyici bir saldırıda bulunmak olduğunu düşünüyordu. Ona göre bu, Zuluların Natal'daki sömürgecilerin üstüne kendi seçecekleri bir zamanda çullanmalarından evlaydı. Bu amaçla Londra'daki Sömürgeler Nezareti'ni, Zulu tehlikesine ve bu tehlikeyi yok etme gerekliliğine dair üslubu giderek keskinleşen bir rapor bombardımanına tuttu.

Londra ilk başta bu çağrılara olumlu bakıyordu. Bunu kumpasına açık çek olarak yorumlayan Frere, Lord Chelmsford'a (1827-1905) Natal'da bir ordu toparlamaya başlamasını emretti. Ordusunu takviye etmek için İngiltere'den bulunduğu talepler, Rusya ile savaş korkusu yaşandığı ve Hindistan'ın kuzeybatı sınırında vaziyet kötüleştiği için reddedildi. Nitekim, Londra'daki bürokratlar Afganistan'da zaten savaş çıktığı ve başka yerlerde de çıkma ihtimali bulunduğu için Frere'in önleyici savaş çağrılarını giderek soğuk bakar olmuşlardı. Frere'e Zulularla olan sorunlarına diplomatik bir çözüm araması emredildi ancak bu emir kendisine çok geç ulaştı. Vali Frere'in emirleri uyarınca Lord Chelmsford'un 17,800 kişilik ordusu Zulu kralı Ceteswayo'nun kumandasındaki Zulu

ŞAKA'NIN MİRASI. 1816'da, karizmatik savaş şefi Şaka, Zuluları militarist bir imparatorluğa dönüştürdü. Ardılları Zulu topraklarını genişleterek Güney Afrika'daki en güçlü yerli imparatorluğunu kurdular.

kuvvetlerine “ağır bir darbe vurmak” üzere 11 Ocak 1879’da Zulu ülkesini istila etmişti.

Üç Koldan Hücum

Chelmsford kuvvetleri kuzey, merkez ve güney olmak üzere üç kola ayrılmış halde saldırıya geçmişti. Her kol aşağı yukarı eşit kuvvette olmakla beraber merkez kol en güçlüleriydi. Merkez kolla beraber hareket eden Chelmsford, civardaki düz araziden aniden fırlamış bir yükselti olan Isandhlwana Tepesi’ne doğru yavaşça ilerledi.

Afrika’nın bu bölgesinde ovalar, Zuluların kuvvetlerinin hareketini gizlemek amacıyla kullanmakta usta oldukları koyaklar ve kuru tepeciklerle doluydu. Bu gerçek, Chelmsford’a karargahında eşlik eden Boer izciler tarafından dile getirilmiş ve kendisine durduğu her gece arabalarını *laager* (tabur cengi) düzeninde dizmesi öğütlenmişti. Boerler, Zulular yakın iken her an saldırı beklenebileceğini ve bu yüzden de ordugahı tahkim etmek gerektiğini zor yoldan öğrenmişlerdi. Zulularla yaptıkları savaşlarda Boerler bu savaşçıların vahşiliklerine, becerilerine ve saldırganlıklarına saygı duymayı da öğrenmişlerdi. Zulular düşmanlarının saldırmasını boş boş beklemez, bizzat kendileri hücum manevralarına girişirlerdi. Boerler ayrıca Chelmsford’a düşmanın askerî yeteneğini küçümsememesini de öğütlemişlerdi zira Zulular bazı İngiliz subaylarının düşündüğü gibi “cahil vahşiler” değil, büyük sayıda savaşçıya manevra yaptırabilen yetenekli komutanlara sahip çok becerikli askerlerdi.

Chelmsford Natal’da iken Zuluları etraflıca incelemişti. Bunun neticesinde onlara karşı belli bir saygı beslemiş lakin o zamana dek sadece değersiz düşmanlarla karşılaştıkları için ünlerinin abartıldığını düşünmüştü. Örneğin, kendisine *laager* kurması öğütlendiğinde İngiliz ordusunun Boer ailelerinin araba katarına benzemediğini, Zulular

saldırırsa böyle şeylere gerek duymadan kendini savunabileceğini söylemişti. Ancak Chelmsford, Zulu saldırısına karşı kuvvetlerini sıkıca kenetlenmiş halde tutması gerektiğini gözden kaçırmıştı. Tıpkı Londra’daki Harbiye Nezareti gibi, Zuluların ateşli silah kuşanmamasına güveniyordu. Onların silahı, bir-iki tane fırlatma mızrağı ile desteklenen saplama mızrağı *Assegai* idi. Onun çıkarsamasına göre hat nizamında dizilmiş bir İngiliz taburunun açacağı yaylım ateşi böyle kötü silahlı bir kuvveti biçirdi. Zulu saldırganlığından çekinmek bir yana,

Chelmsford birçok defalar tek korkusunun Zuluların savaştan kaçınıp seferi boşa çıkarmaları olduğunu söylemişti.

20 Ocak 1879’da Chelmsford ve merkez kolu Isandhlwana tepesinin eteğinde ordugah kurdu. Bu, yaklaşan muharebede savaşa girecek temel birlik olan 24. Piyade Alayı’nın Sfenks biçimindeki alametiyle görüntü-

de kaba bir benzerlik taşıyan tuhaf bir coğrafi şekildi. Chelmsford esas Zulu ordusunun yerini tespit etmek için sabırsızlanıyordu ve batıda güçlü bir Zulu kuvvetinin varlığını haber aldığı anda ardına düşmeye karar verdi. Gerçekte ise keşşafı Chelmsford’un dikkatini ordugahına yaklaşan 20,000 kişilik dev bir Zulu gücünden uzaklaştırma amacındaki küçük bir birliği görmüşlerdi.

Chelmsford yemi yuttu ve 22 Ocak 1879 sabahı merkez kolunun ana kütesini de beraber götürerek takip amacıyla ordugahtan ayrıldı. Kampı korumak için geride, harp tecrübesinden yoksun bir kurmay subay olan Kıdemli Yarbay Henry Pulleine (1838-1879) komutasındaki (hem yerli hem de İngiliz askerlerinden müteşekkil) yaklaşık 1300 kişilik bir kuvvet ve iki top bırakmıştı. Atlı Natal yerlilerinden bir müfreze komuta eden Albay Anthony Durnford (1830-1879) Pulleine’e yardımcı oluyordu. Durnford, Pulleine’in keşşafının ordugaha yaklaşan büyük bir Zulu kuvveti gördüklerine dair

“Tommy yap bunu, Tommy yap şunu, sonra keyfin nası Tommy? Ama çalınca davul ‘ince kırmızı hattaki kahraman’ oluverdi.”
RUDYARD KIPLING,
“TOMMY”

Zulu Savaşçıları (1879)

Bu Zulu savaşçıları geleneksel silahlarını kuşanmışlardır. Soldaki savaşçı ağır bir ahşap topuz olan knob-kerri taşımaktadır. Sağdaki adam ise yakın dövüşte kullandığı kısa saplı mızrağı olan ünlü assegai ile birlikte, göğüs göğüse savaştan hemen

önce kullandığı iki fırlatma mızrağı taşımaktadır. Zulu Savaşı sırasında bazı Zulu savaşçıları ateşli silah edinmiş olmakla beraber geleneksel silahlarını da bırakmamışlardı. Her ikisinin de taşıdığı siğir derisi

kalkanların üstündeki alametler rütbe ve statülerini

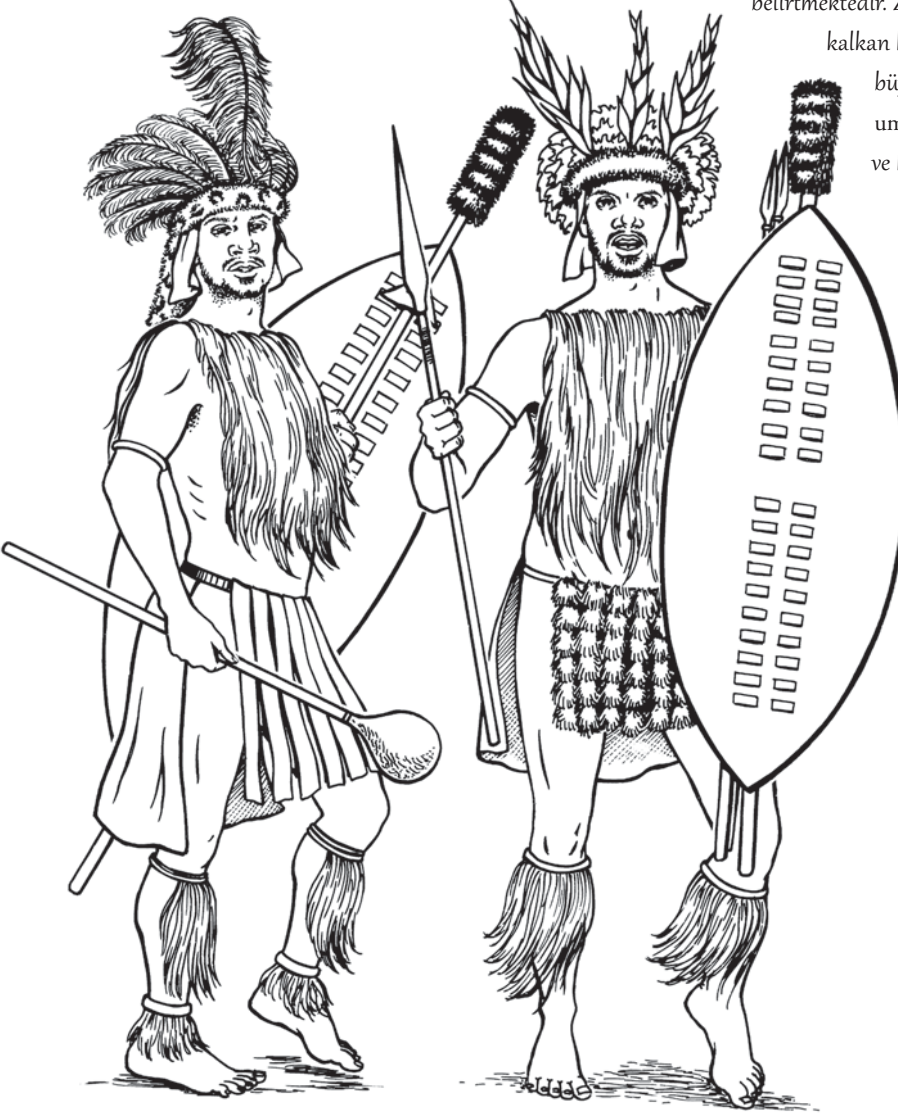
belirtmektedir. Zulular savaşta iki tip

kalkan kullanırlardı: işilangu

büyük ve adam boyunda iken,

umbumuluzo daha küçüktü

ve kolay taşınıyordu.

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: İMPARATORLUK ÇAĞI

raporları üzerine kampa geldi. Pulleine'in aksine Durnford'un Afrika'da geniş savaş tecrübesi vardı ve rütbece Pulleine'in üstüydü. Buna rağmen, ordugah yakınlarında hareket ettikleri bildirilen bir Zulu kuvvetiyle çatışmak üzere Natal süvarilerini de alarak kampı terk etti. Durnford'un küçük kuvveti doğruca, artık ordugahın vuruş mesafesine girmiş bulunan dev Zulu ordusunun ortasına at sürmüştü.

Muharebe Başlıyor

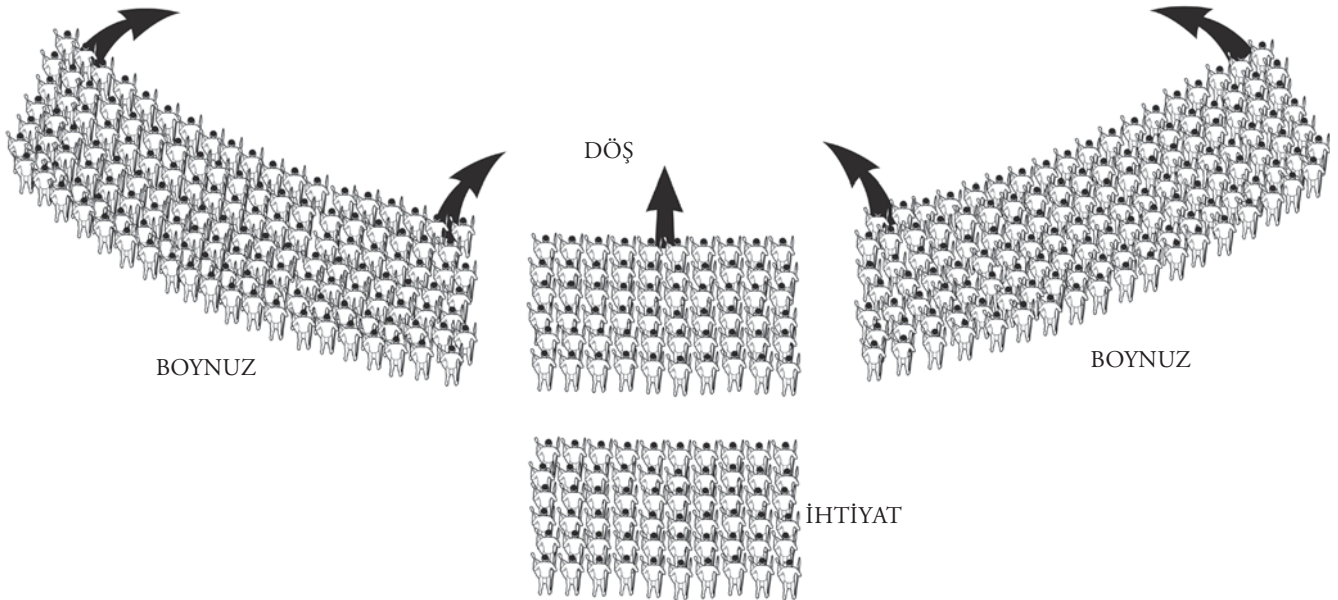
Durnford'un atlıları acele ricat ettiler ve kuru bir dere yatağında sağlam bir savunma mevzii bulunca attan inerek Zululara tüfek ateşi açtılar. Bu sırada, Durnford'un ortaya çıkmasına bir nebze şaşırın Zulular ordugaha saldırıya geçmişlerdi. Kuvvetlerine ustaca manevra yaptırarak "Manda" adı verilen bir harp nizamı aldılar. Bu nizamla düşmanı sıkıştırmak için bir cephe hücumu yapıyor, o arada ilerleyen savaşçılardan kurulu iki "boynuz" kanatları vurarak tam çevirme sağlıyordu.

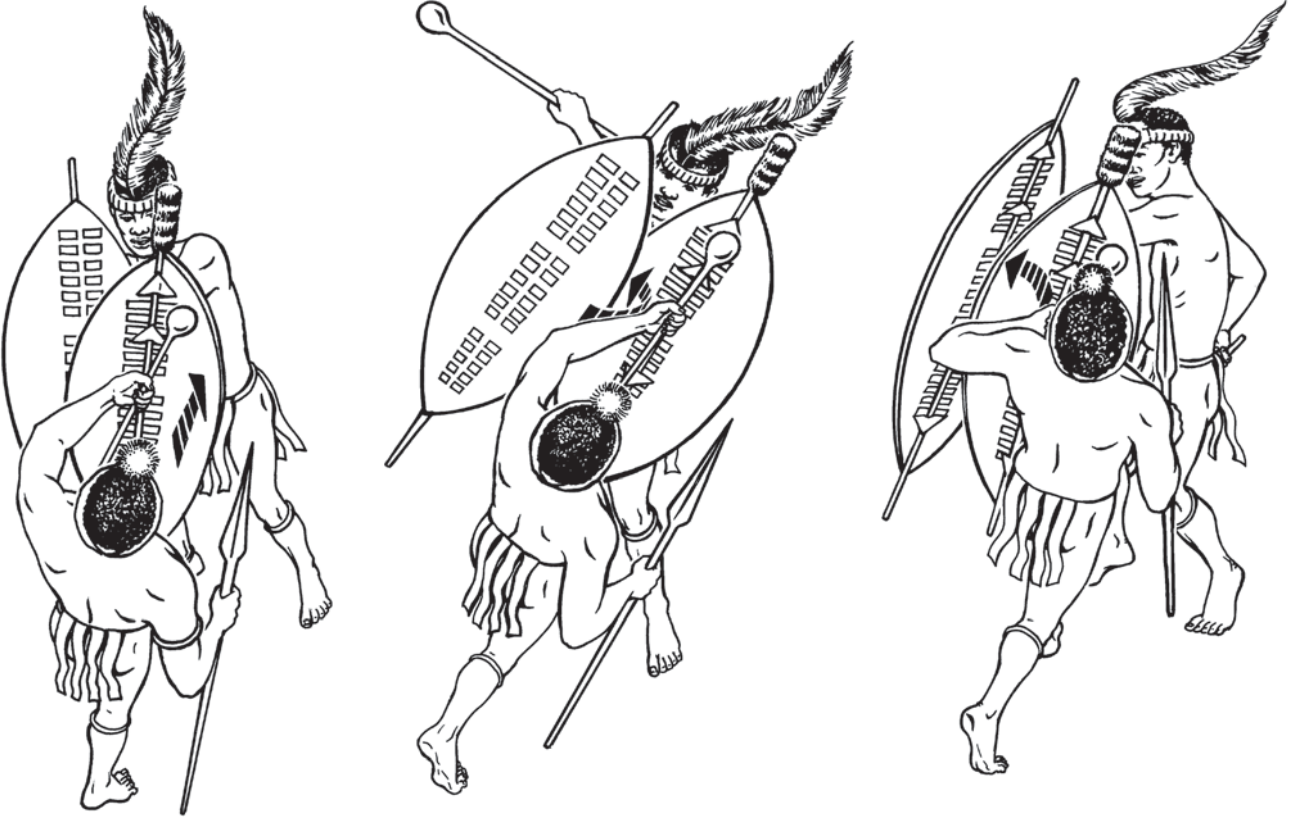
Pulleine saldırının geldiğini görmüştü. Lakin adamlarını sıkışık bir savunma nizamına sokacağına piyadesini ileri çıkarıp ordugahın epey önünde gevşek bir avcı hattı kurdu. Bu ön hat yerleşimi tüfek ateşinin etkisini artırıyordu zira ön cephede ordugah civarından çok daha iyi görüş alanı

vardı. Pulleine, piyadelerinin Martini-Henrylerini kullanarak Zuluları uzun menzilli tüfek ateşiyle durdurabileceğini düşünmüş olmalıydı. Pulleine'e hakkını vermek gerekirse bu taktik ilk başta işe yaradı ama Zuluların sayısı çok fazlaydı: muharebeye girmiş yaklaşık 20,000 savaşçı vardı. Dahası, yaylım ateşleri "Manda"nın "döş"ünü vurmakla beraber "boynuzlar" halen sağlamdı ve kısa sürede her iki kanadına da çökerek aşırı yayılmış kuvvetini çevirip yok etme tehdidi yaratıyorlardı.

Muharebe en kızgın halini aldığı anda Pulleine iki hafif topunu da etkili biçimde kullanabiliyordu lakin basitçe, bunlar Zulular üstünde gerçek bir etki yaratmak için çok az sayıda ve çok küçük cüssede olduğundan ordugahın savunması piyadelerin eline bakıyordu. Kaffir savaşlarının bu tecrübeli, disiplinli ve savaşta pişmiş gediklileri uzun menzilden Zululara ölümcül bir yaylım ateşi açtılar. Her adam 70 adet, yani bir ere yetip de artacak kadar çok miktarda fişek taşıyordu.

"MANDA". Bu bir Zulu impi'si tarafından düşmanla temasa geçerken alınan geleneksel harp nizamıydı. Başarısı, Zuluların düşmanı çevirmek için ne kadar hızlı davranabileceğine bağlıydı: merkez yahut "döş" düşmanı yerine mıhlarken kanatlardaki daha genç savaşçıların alaylarından kurulu "boynuzlar" hızla hareket etmeliydiler.

Son Direniş

İngiliz askerleri mevzilerini koruyup Zululara ağır zayıt verdirdiler ama Zuluların müdafilerin kanatlarını çevirmesiyle sonları geldi. Her iki kanat da neredeyse aynı anda sarıldı ve İngiliz piyadeleri kendilerini her yönden hücum eden Zulular tarafından kuşatılmış buldular. İngilizlerle beraber hizmet veren birçok yerli asker bozulup kaçtı ancak 24. Piyade Alayı'nın askerleri yerlerinde kaldılar ve küçük öbeklere bölünmüş oldukları halde, etraflarını arı oğulları gibi kaplayan Zululara karşı koymaya çalıştılar. Bu eşit olmayan bir mücadeleydi ama İngilizler canlarını pahalıya sattılar ve mücadelenin sonucu çoktan belli olmuşken bile yanlarında birçok Zulu'yu götürdüler. Isandhlwanadaki İngiliz kuvveti helak oldu ve hem Pülleine hem de Durnford adamlarıyla beraber savaşırken öldüler. Muzaffer Zulular ordugahı yağmaladılar ve çekilmeden evvel de ateşe verdiler. 2000 savaşçı kaybeden Zulular için

ZULU SAVAŞÇILARI. Temel olarak yakın dövüş için talim gören Zulular kendi kör noktalarını korumak için olduğu kadar rakibin böğrünü açıkta bırakmak için de kalkalarını kullanırlardı. Burada bir Zulu, iklwa tipi mızrağını saplamadan önce, kalkanyla rakibini açığa çıkartıyor.

bu pahalı bir zaferdi. Kampı korumak için bırakılan 1400 İngiliz askerinin ise hepsi kaybedilmişti.

Chelmsford savaşın başlamasından kısa süre sonra ordugahına Zuluların saldırdığını haber almıştı ama esas düşman ordusunun peşinde olduğuna inandığından tepki vermekte yavaş davranmıştı. Isandhlwana'daki ordugahın ümitsiz vaziyette kaldığını çok geç idrak etti. Ordusunu yüzgeri ederek kampına yöneldi ancak gün batmakta olduğu sırada olay yerine vardığında çarpışma çoktan bitmişti. İngilizler ölen arkadaşlarının cesetlerinin feci biçimde parçalandığını gördüklerinde dehşete kapıldılar. Mideleri yarılmış, kafaları kopartılmış, cinsel organları kesilmişti. Bu korku sahnesi Chelmsford'un harp meydanında geceleme kararı almasıyla daha